

sphere of artistic vision of the world, raising national awareness, stimulate interest outstanding personalities and creative figures of national and global significance, forming a sense of pride in their native land , home. That is why the museum education is highly educational tool in the event that it is combined with traditional forms of learning – lectures and workshops focused on the study of the history of national culture in an organic connection with the cultural history of Lugansk region. Besides introducing the teaching practice of museum education programs, it is important to note that trips to literary memorial , historical lore, art museums, enrich students spiritually, expand their horizons, contribute to a deeper understanding of the relation of literature to life and is logical continuation of the talk about the life and career of the artist started in the classroom. It is important to note that the main source of information for students in the museum is a museum employee information that telling students about the specifics of a particular event, museums monuments, relics, encourages students to actively included in the process of communicative interaction.

Key words: museum pedagogy, cooperation, cultural heritage, exhibits.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.

УДК 378.091.322

О. Ю. Фісенко

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Важливе значення у процесі навчання у ВНЗ є зв'язок аудиторних і позааудиторних занять, який урізноманітнюється різними формами їх проведення. В аудиторній роботі пріоритет надається таким формам проведення: лекціям, семінарським, практичним і лабораторним заняттям, консультаціям. З ряду об'єктивних і суб'єктивних обставин значення позааудиторних занять, на жаль, недооцінюється, внаслідок чого її організація, керівництво і контроль пов'язані з певними труднощами.

Відповідно до умов Болонської декларації в процесі навчання зменшується частка прямого інформування студента й розширюється застосування інтерактивних форм роботи студента під керівництвом викладача. Повноцінна самостійна робота студента в лабораторіях, читальних залах, участь у наукових дослідженнях формує сучасного фахівця, здатного практично застосовувати осмислену інформацію.

На наш погляд, організація самостійної роботи студентів стає одним з пріоритетних напрямів роботи педагога. Отже, необхідно так організувати самостійну роботу, щоб вона разом з накопиченням знань, умінь і навичок давала можливість розвивати творчі здібності студентів.

Недостатня теоретична та методична розробленість форм і методів організації самостійної роботи студентів ВНЗ, а також об'єктивні потреби розвитку зазначеної проблеми обумовили вибір та актуальність теми «Організація самостійної роботи як засіб формування пізнавальної діяльності студентів».

На теоретико-методологічному рівні проблема організації самостійної роботи студентів знайшла своє висвітлення в працях багатьох сучасних вчених-педагогів: А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Безпалька, П. Підкасистого; психологів: А. Петровського, О. Леонтьєва, К. Платонова, С. Рубінштейна; методистів: О. Біляєва, Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Плиско.

Різні аспекти, які торкаються вивчення особливостей організації самостійної роботи студентів, продовжують обговорювати на сторінках як вітчизняної, так і зарубіжної педагогічної, навчально-методичної літератури, у ході науково-практичних конференцій, на Інтернет-форумах А. Аюрзайн, М. Гарунов, М. Єрастов, В. Козаков, Р. Нізамов, А. Усова, А. Цюприк, М. Ярмачено та інші.

Метою нашого дослідження є визначення оптимальних методів та форм самостійної роботи студентів як виду навчальної діяльності, спрямованого на формування пізнавальних здібностей студента, їх спрямованість на безперервну самоосвіту.

У теорії і практиці мають місце розбіжності, пов'язані з трактуванням поняття «самостійна робота».

Аналіз наукової літератури дозволив виділити основні підходи до визначення такого поняття, як «самостійна робота». Так, науковці вказують, що самостійна робота – це: 1) різноманітні види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності студентів, які здійснюються ними на аудиторних заняттях і в позааудиторний час (Р. Нізамов, Н. Сагіна та ін.); 2) різноманітні типи навчальних завдань, які виконуються під керівництвом викладача (П. Підкасистий, М. Гарунов, Н. Нікандров, Л. Зоріна, М. Скаткін та ін.); 3) система організації роботи, при якій управління навчальною діяльністю студентів відбувається за відсутності викладача і без його безпосередньої допомоги (В. Граф, І. Ільєсов, В. Ляудіс, Н. Сагіна, О. Чиж); 4) робота студентів, яка проводиться за спеціальним індивідуальним навчальним планом, складеним на основі врахування індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів (С. Архангельський, Л. Деркач, І. Шайдур, Н. Сагіна та ін.); 5) це складне багатомірне педагогічне явище, яке включає систему взаємопоєднаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання, освіти і розвитку в умовах її опосередкованого управління та самоуправління;

б) це діяльність, що обумовлена самостійним пошуком майбутнього фахівця з метою досягнення результатів, які мають об'єктивну чи суб'єктивну новизну та оригінальність, а також прогресивність, за умов володіння засобами організації цієї діяльності пізнання.

В. Козаков вважає самостійну роботу студентів специфічним видом діяльності навчання, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта, а формування його вмінь, знань та навичок відбувається опосередковано через зміст та методи всіх видів навчальних занять. Мета самостійної роботи студентів полягає у розвитку «такої риси особистості, як самостійність, а саме здатність організовувати та реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва і допомоги» [1].

Ми бачимо, що відсутня єдина думка стосовно самостійної роботи студентів. Так, якщо самостійна робота – метод навчання, то її можна вважати засобом закріплення та тренування, вироблення вмінь та навичок. А якщо самостійна робота – форма організації навчальної діяльності студентів, то вона виступає засобом розвитку творчих здібностей та професійного мислення. Неоднозначність у визначенні сутності, завдань, методів, форм і засобів організації самостійної роботи не тільки несприятливо позначається на теоретичному аспекті дослідження проблеми, а й має негативний вплив на практику навчального процесу.

Сучасні підходи до самостійної роботи студентів як до провідної, а у найближчому майбутньому й основної форми навчання, в умовах інформаційного суспільства вимагають розробки нового змісту, принципів, методів, форм і засобів реалізації процесу організації самостійної роботи студентів.

У кредитно-модульній системі навчання самостійної роботи студентів є не чим іншим, як формою організації навчальної діяльності та засобом формування самостійності та активності особистості, вміння ставити й самостійно вирішувати теоретичні і практичні завдання. Саме активність та самостійність студента сприяють готовності особистості до подальшого самонавчання.

Отже, існує багато трактувань самостійної роботи студентів. Але якщо всі ці погляди об'єднати та виділити головне, то виходить, що: самостійна робота студентів – це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі.

А метою самостійної роботи студентів є не тільки формування у студентів уміння самостійно поповнювати свої знання та вільно орієнтуватися у потоці наукової інформації, а й формування активності та самостійності.

При організації самостійної роботи необхідно враховувати розмаїття її видів та форм. Вибір форми самостійної роботи залежить від

багатьох чинників. У будь-якому разі на вибір форм самостійної роботи впливає, по-перше, співвідношення між аудиторною та позааудиторною самостійною роботою, по-друге, наявність відповідних методичних рекомендацій, досвіду та педагогічної майстерності викладача. При виборі форм самостійної роботи необхідно пам'ятати, що головна її мета полягає в здобутті глибоких знань з дисципліни.

Традиційно самостійна робота студентів проводиться за такими формами [3, с. 48]:

- індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади);
- групові (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках);
- масові (проектне навчання, програмоване навчання).

У сучасній педагогічній практиці серед найефективніших методів самостійної роботи студентів, що сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу слід виділити [2, с. 132]:

- проблемно-пошукові методи;
- метод проектного навчання;
- методи колективної розумової діяльності;
- метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

Проблемно-пошукові методи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Вони спонукають студентів до проведення різноманітних досліджень, підвищує мотивацію подальшої роботи, сприяє розвитку логічного мислення та розвитку самостійної творчої діяльності студентів.

Метод проектного навчання спрямований на досягнення прогнозованих результатів самостійної роботи. Для використання цього методу необхідне чітке визначення завдань, які студенти повинні вирішити у навчальній діяльності за різними типами проектів. Основними вимогами до використання цього методу є [4, с. 27]:

- колективна та індивідуальна діяльність студентів;
- постановка проблеми, яка потребує комбінованих знань студентів, щодо планування дій;
- використання науково-дослідницьких методів;
- складання плану роботи над проектом;
- фіксування проміжних результатів;
- результати застосування методу проектів повинні мати навчальне практичне значення.

Методи колективної розумової діяльності спрямовані на вирішення певних завдань підвищеної складності в колективній творчості. Застосування цих методів сприяє підвищенню рівня інтелектуального

розвитку, виявленню творчих здібностей студентів, розвитку творчого мислення, підвищенню рівня самостійності, формуванню навичок колективної роботи, поліпшенню комунікативних навичок, емоційного стану студентів. Ці методи вирізняються новизною, мобільністю у виборі напрямків розв'язання проблеми, самостійністю й творчістю її учасників.

Сьогодні форми і методи самостійної роботи тісно пов'язані з використанням комп'ютерних технологій, які, безперечно, підвищують ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу, сприяють розвитку розумових, творчих здібностей студентів; підвищують їх зацікавленість та активність. Ці методи надають можливість диференціації, поглиблення індивідуалізації навчання, розширення інформаційних можливостей, контролю та самоконтролю, використання творчих завдань.

Ми вважаємо, що необхідність володіння сучасним фахівцем технічними засобами вимагає більш широкого впровадження методів застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Безумовно, використання інформаційних технологій не означає відмови від традиційних засобів навчання.

Контроль виконання самостійної роботи студентів є невід'ємним складником навчального процесу, служить однією з основ організації управління та підвищення його ефективності. Впроваджуючи форму контролю, викладач повинен дотримуватися педагогічних вимог: об'єктивності перевірки та оцінки, індивідуального характеру, систематичності, регулярності, всебічності та диференційованості перевірки. Оцінювання повинно бути прозорим і зрозумілим для студентів. Студенти мають бути ознайомлені з критеріями оцінювання до початку навчання.

Підводячи висновки нашого дослідження, слід підкреслити, що з розвитком самостійної навчальної діяльності діяльність викладача і студента змінюється. А саме, зменшується доля участі викладача у спільній діяльності зі студентом. Від організуючої, плануючої та контролюючої вона стає більш рекомендаційною й орієнтуючою.

А це, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня розвитку самостійної роботи студентів у процесі пізнання нового, робить цей процес самокерованим, що дозволяє студентові займатися самонавчанням і в подальшому житті.

Студенти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й мати стосовно них власну позицію, бути спроможними застосовувати вивчене на практиці, творчо переосмислювати, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами своєї майбутньої професії.

У контексті нашого дослідження самостійна робота визначається як вид навчальної діяльності, спрямований на формування пізнавальних здібностей студента, їх спрямованість на безперервну самоосвіту.

Самостійна робота є важливою складовою у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження ми бачимо у розробці й впровадженні різноманітних форм і методів організації самостійної роботи студентів. На наш погляд, традиційні та інноваційні форми і методи навчання повинні становити єдину систему, яку можна адаптувати до особливостей навчального процесу з метою оптимізації навчання та підготовки висококваліфікованих фахівців.

Список використаної літератури

1. Козаков В. А. Самостоятельная работа студента и ее информационно-методическое обеспечение : учебное пособие / В. А. Козаков. – К. : Вища школа, 1990. – 112 с. **2. Дичківська І. М.** Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351 с. **3. Атаманчук Ю.** Стан організації самостійної роботи студентів ВНЗ / Ю. Атаманчук // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 46 – 49. **4. Шихальова С. В.** Впровадження нових інформаційних технологій у процес вивчення іноземних мов / С. В. Шихальова // Педагогічний пошук. – 2002. – № 4. – С. 27 – 28. **5. Демченко О.** Дидиктична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68 – 70.

Фісенко О. Ю. Організація самостійної роботи як засіб формування пізнавальної діяльності студентів

У статті розкрито зміст поняття «самостійна робота»; було визначено оптимальні методи; запропоновано розмаїття форм самостійної роботи, спрямованих на формування пізнавальних здібностей студента та його безперервну самоосвіту; доведена провідна роль самостійної роботи у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Ключові слова: самостійна робота, методи, форми, самоосвіта, контроль виконання самостійної роботи, пізнавальна діяльність.

Фісенко Е. Ю. Организация самостоятельной работы как способ формирования познавательной деятельности студентов

В статье раскрывается содержание понятия самостоятельная работа; были определены оптимальные методы; предложено разнообразие форм самостоятельной работы, направленных на формирование познавательной способности студента и его непрерывное самообразование; доказана ведущая роль самостоятельной работы в подготовке квалифицированного специалиста, конкурентоспособного на

рынке труда, способного к компетентной профессиональной деятельности на уровне мировых стандартов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, методы, формы, самообразование, контроль выполнения самостоятельной работы, познавательная деятельность.

Fisenko E. Yu. Organization of Independent Work as a Form of Learning of Students

The article reveals the concepts of self-study; optimal methods were identified; a variety of self-study forms was proposed, aimed at creating a cognitive ability of a student and his continuous self-education; the leading role of independent work in the training of professionals, competitive at the labor market, capable of a competent professional activity according to international standards was proved.

Key words: independent work, methods, forms, self-education, control of fulfillment of students' independent work, cognitive activity.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.

УДК 378.091.2

Ю. А. Францен, Ю. І. Талалаєва

**ПІДВИЩЕННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ І – ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Проблема розвитку та формування особистості студентів, їх професійних і соціально важливих якостей набуває сьогодні особливого значення, оскільки у процесі здобуття професійної освіти створюються можливості цілеспрямованого впливу на розвиток пізнавальної, інтелектуальної, емоційно-вольової сфери студентів з урахуванням особливостей їхнього психічного складу в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу України.

З кожним днем проблема вдосконалення процесу організації навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ в процесі їх професійної підготовки стає все гостріше. В першу чергу, сучасних викладачів турбують відповіді на запитання «Як підвищити ефективність навчального процесу?», «Як створювати умови для розвитку майбутнього фахівця досягти високого їх інтелектуального та професійного розвитку?», «Як сприяти самореалізації особистості студента в процесі навчання?». Критика існуючої системи підготовки